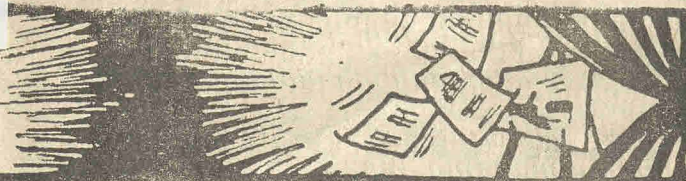

ΧΝΗ

ΕΛΛΗΣ ΠΑΙΟΝΙΔΟΥ:

«Χώμα τής Κύπρου»

ΕΝΑ ΒΙΒΛΙΟ ΠΟΥ ΔΙΑΤΗΡΕΙ ΤΟ «ΕΙΔΟΣ»

Η "Ελλη Παιονίδου αγαπά πολύ αυτόν τον τόπο. Τόσο, που στην αρχή, ξεφυλλίζοντας το νέο της ποιητικό βιβλίο «ΧΩΜΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ», μπορεί και να την παρεξηγήσεις: «Αμπελοχώρι τής Κύπρου» — «Πεύκο τής Κύπρου» — «Αμπέλι τής Κύπρου» — «Συκιά τής Κύπρου» — «Κυπαρίσι τής Κύπρου» — «Χαρουπιά τής Κύπρου» — «Λεμονιά τής Κύπρου» — «Μυρτιά τής Κύπρου». Μα τι γίνεται λοιπόν; — αναρωτιέσαι. Ποιητικό βιβλίο είναι αυτό ή βιβλίο... φυτολογίας; 'Αλλά από τους πρώτους στίχους, θα σε κερδίσει. Κάτι περισσότερο: Θα σε πείσει πως και στον μικρό αυτό τόπο, όπου τα «πνευματικά ενδιαφέροντα» και η «αισθητική αγωγή» κατ'άντησόν να είναι συνώνυμα του «Μάνινα» και τής «Μεγάλης Κοιλιάδας», η ποίηση μπορεί ακόμα να δεθεί με τη συνείδηση, τον ρυθμό και την άναπνοή.

Μιά συνείδηση ιστορική, πού, κι' όταν τραγουδά το «Χώμα τής Κύπρου» — το πρώτο ποίημα του βιβλίου — ξέρει να βρει τον δρόμο της μέσα από «τείχη βενετσιάνικα, γραφές αραβικές και τάφους άγγλικούς»... Μιά συνείδηση βαθειά ανθρώπινη, τόσο πού να σημειώνει την «πονετική άπαλάμη» των φύλλων μιάς συκιάς, το στραφάλλισμα πού χαρίζουν «τρείς κόμποι ιδρώτα στο άπανω χεϊλι», την άδιστη μάχη ανάμεσα στο χωριό και τον Δράκο του μπετόν... Μιά συνείδηση δημοκρατική, πανελλήνια, πού νοιώθει την ανάγκη ν' απαντήσει στο «γροίμμα φυλακισμένου ποιητή», με την ίδια άδεινή αγωνία πού έκανε τον Παλαμά — πριν σαράντα τόσα χρόνια — να εντρέπεται για τη ζέστα του και την ανθρώπιτά του.

'Αλλά η ποίηση — μόλις προχθές μάς το θυμίσε ο Σεφέρης — είναι ένα είδος πού χάνεται «μαζί με την τέχνη των μαστόρων»... Και είναι, πραγματικά, ο ρυθμός «μιά άναπνοή, δεν χαρεί άμφιβάλλια». 'Η Ε.Π., με την ποιητική της παρουσία, συμβάλλει άστε να μη «χασθεί το είδος». Και να είναι η ποίηση «ρυθμός και άναπνοή». Μερικοί στίχοι της, μου έδωσαν (άς μου συγχωρεθεί ο παραλληλισμός) μιά γεύση Θεόκριτου. Στο ΙΕ' Ειδύλλιο, ή 'Αρσιόνη, ή κόρη τής Βενεκής, τιμά τον 'Αδωνι με «κάθε τι καλό»: «Όσες όπώρες έ έγιναν στα δέντρα, είναι κοντά του / και δροσερά άνθη σ' άργυρά πανέρια φωτισμένα / και χρυσωμένα αλάδαστρα με μύρα άπ' τή Συρία»...

Στον δικό της 'Αδωνι, ή 'Ελλη Παιονίδου θα κινήσει μιά 'Αφροδίτη πούλ ανθρώπινη, πούλ οικεία:

"Αναφα τή φωτιά κι' έβαλα στο πανέρι σούκα
(και κάστανα
και κάθησα να κοιτώ τον δρόμο.
Κι' ο δρόμος ήταν ίσιος και μακρύς
σάν την νοσταλγία των παιδικών χρόνων.
.....
"Ελα, όμως, θα σου φέρω ζεστό καφέ και
(τσιγάρο,
και ό,τι άλλο ξεγελά τή σιωπή.
"Ίσως κι' ένα βιβλίο, ή μιά Τζοκόντα.

Μέσα στη «δυσκαμψία» πού μάς χαρίζει μιά ανέλεπτη καθημερινότητα, είχα καιρό — όμολογώ — να διαβάσω στίχους τόσο τρυφερούς σάν τους παραπάνω. Στίχους πού να μελετούν τά μικρά σχέδια και τις μικρές μέρες μας και την εύαισθησία τής άφης μας, «όπως μελετά ο μάθητής ένα έγγραφο ή μιά κόμπια»:

Κάθομαι και μετρώ τά σημεία έπαφής μας
τά χαλίκια, την άμμο, τους πόρους μου.
Ξάπλωσα στο μαλακό χώμα και σούπα:
—Θέλω ένα γιό γιά να γλυκάνει τό στήθος
(μου).
Ξάπλωσα κάτω από την καρυδιά και σούπα:
—Θέλω ένα πέπλο να καλύψω τή σκιά σου.

“Ενα σύννεφο βιολετί

Η έκφραστική λεπτότητα πού σφραγίζει την ποίηση τής Ε.Π. διατηρείται και όταν, με άφετηρία επάλληλα επίπεδα ιστορικής και κοινωνικής πείρας, έπιχειρείται διεύδυση στις ρίζες — εκεί όπου κατογραφείται ή κοινωνική πράξη. Η «μοναδικότητα» τού ποιητή (ή αντίληψη ότι ή ποιητική λειτουργία είναι κάτι τό ξεχωριστό, έξω από

την κοινή ανθρώπινη μοίρα), είναι, βέβαια, μύθος. Αυτό δεν διαφεύγει, φυσικά, από την "Ελλη Παιονίδου. "Άλλο τόσο όμως, δεν τής διαφεύγει ότι, στις καταστάσεις αυτές, το συγκινησιακό ρίγος δεν περνά πιά από άδεινη τή γνώριμή μας ποίηση—εξοκλία, ποίηση—συνθηματολόγηση. Πώς ν' απαντήσει σ' ή μ ε ρ α στον «φυλακισμένο ποιητή» με άδεινή την έξ όρισμού ύμνητική, όταν ή έλευθερία — «έ κ σ τ α τ ι κ ή μ ε γ ά λ η ό ρ φ ά ν ι α» — άναζητεί (και δεν βρίσκει) τή «σιθέρεια αίχμη άπ' τό δόρυ μας», όταν διαμελίζουν τό ανθρώπινο σώμα «πάνω σε τούτο τό κρεβάτι, τού Προκρούστη», όταν το «μοναδικό μάτι τού τουρίστα Κύκλωπα» σημειώνει κάθε τόσο: «Πώς άλλαξε αυτό τό παιδί»...

'Αλλά ή "Ελλη Παιονίδου κατέχει τό μυστικά τής δουλιιάς της. Με εικόνες πού δεν εικονογραφούν τό ποίημα, αλλά τό πραγματώνουν μέσα στην περιοχή τής διακριτικής μαρτυρίας, τής άπέραντης αγάπης πρós τον δοκιμαζόμενο άνθρωπο, βρίσκει τρόπο ν' απαντήσει στον «φυλακισμένο ποιητή»: Μ' έκεινο τό ίδιο «βιολετί σύννεφο» πού δαν, μέσα από τετράγωνα καμμάτια σκοταδιού, Ρίτσος ή ή «Μαρίνα». Με μιά βροχή άκίνδυνη τίσως, αλλά πού είναι, παράλληλα, «τ ύ ψ η» — τύψη ίσα τήν «αυτάρκεια» και την «άνιση» μας. Με την έπιμονή μιάς μνήμης πού δεθαίώνει — κι' άς γάμισαν οι γύρω μας πλατείες με «κοντόχοντρα έκπαγεία» πού μάς περιγελούν... — ότι κάποτε πολεμήσαμε, «τότε πού ή γή είχε ακόμα μιά ύπόσταση, ήταν χώμα, νερό και ζώη»:

Κρυώνω, και με κοιτάς με μάτια γιάλινα.
Μπήκες ανάμεσα στην καλή φωτιά και στον
(καλό ύπνο
και γέμισες κελαδήματα πουλιών παράξε-
(νων
τις νύχτες μου και τ' άδεια δωμάτια.
Δέν μπορώ να δακρύνω.
Θάταν δειλιά άκίνδυνη, σάν τή βροχή.

'Ασφυκτιώ, πλημμυρισμένη όργη και ποίηση
μα έσύ προχώρησες σ' ένα άδιέξοδο από
(φώς,
Και μ' άφήνεις να ψάχνω γιά τις γυμνές
(ώρες
μέσα στη στάχτη και στη σιωπή.

“Η καρδιά τού ψαριού

“Επίπεδο ποιότητας θα σου δώσει ή ποιήτρια κι' όταν αποφασίσει να ξαναγράψει τον μύθο τού Μινώταυρου ή όταν θέμα της είναι κάποιος κάθος τού Μπρίντζι... Πόσα μπορεί να σου άφηγηθεί ένα «'Ερημο πλοίο», όταν ή πλώρη του «δ ο υ τ η γ μ έ ν η σ έ κ α ρ δ ι ά ψ α ρ ι ο υ / π ο υ σ π α ρ τ ρ α δ ή , ά π ό ε λ λ ε ι ψ η ό ξ υ γ ό ν ο υ», συλλογάται «τρία σν τρία όνειρα»; Λίγα μέτρα μακριά του, είναι «μιά μονάνα τού Γκρέκο χωρίς χιτόνα / σταυρωμένη στην καρέκλα τού λιμανιού». Και είναι ο Μπάριμπα Γιάννης πού σου λέει γιά τό παιδί πού ξεκίνησε από τή Ρόδο. Και, βροχότερα, είναι ή Ρώμη — μιά Ρώμη πού κοροϊδεύει τό Κολλοσσαίο της «πουλώνας κεφαλές τού Καίσαρα επί πίνακι / και μπουκαλάκια με βενεδικτίνη»...

Η ποιητική γεύση είναι και πάλι στυφή. Παραμένει τέτοια, κι' όταν ή ποιήτρια ζητεί την κάθαρση από τό κύμα, τό σύννεφο ή τό χαρτί: «Πρέπει να χριστούμεσαι σε κάτι αυτή ή ποίηση... Τό χαρτί αποδείχτηκε έννοια ξεπερασμένη». Οι όπαοί τής ύμνητικής, ασφαλώς θα απογοητευθούν. Λέιπουν οι δοξαστικοί τόνοι. Και δεν αποκλείεται να σημειώσουν κάποια «άποσπασματική προβολή καταστάσεων»... Η αλήθεια, βέβαια, είναι άλλη: 'Υπάρχει ή σ' ύ ν θ ε σ η, φορτισμένη μάλιστα με άπροσμέτρητη αγάπη γιά τον 'Ανθρωπο. 'Υπάρχει ή σύλληψη τής σύγχρονης άπελπισίας, χωρίς διαχύσεις νεοραμαντικές. 'Υπάρχει ειλικρίνεια — ή «κατ' εθείαν άβροση» τού πρώτου δημιουργικού οίστρου. Και υπάρχει ή πίστη ότι — μέσα από δρόμους άνηφορικούς και διεργασίες πολύπλοκες — ή βροχή 'έϊσως μάς φέρει φέτος καρπό»... Ναι, ό άνθρωπος δεν μπορεί να υποβιβάζεται στην κατηγορία των άδεντων.